



STORTINGET

Innst. 412 L

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 8:139 L (2021–2022)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sofie Høgestøl, Ola Elvestuen, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Alfred Jens Bjørlo og Sveinung Rotevatn om stemmerett for 16-åringer

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Vedtak til lov
om endringer i valgloven

I

I lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) gjøres følgende endring:

§ 2-2 skal lyde:

§ 2-2 *Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg*

(1) Norske statsborgere som har fylt 16 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg hvis de er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge.

(2) Personer som ikke er norske statsborgere, har stemmerett hvis de har fylt 16 år innen utgangen av valgåret og oppfyller ett av følgende vilkår:

a) De har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de 3 siste årene før valgdagen.

b) De er statsborgere i et annet nordisk land og har blitt folkeregistrert som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret.

(3) For å få stemme må velgeren være innført i manntallet i en kommune på valgdagen.

II

Loven trer i kraft straks.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Even Eriksen, Lubna Boby Jaffery og Birte Usland, fra Høyre, lederen Peter Frølich og Svein Harberg, fra Senterpartiet, Nils T. Bjørke, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen, fra Sosialistisk Venstreparti, Sara Bell, fra Rødt, Seher Aydar, og fra Venstre, Grunde Almeland, viser til representantforslaget. Forslagsstillerne fremmer forslag om en endring i valgloven for å innføre en stemmerettsalder på 16 år ved kommune- og fylkestingsvalg. Forslaget begrunnes med behovet for å sikre økt engasjement rundt disse valgene, og det vises til forskning som viser at å senke stemmerettsalderen til 16 år kan bidra til å øke valgdeltagelsen på sikt.

Komiteen merker seg forslagsstillernes engasjement for å sikre god valgdeltagelse ved kommune- og fylkestingsvalg, som i dag er lavere enn ved stortingsvalg, og støtter understrekingen av at et velfungerende

demokrati er avhengig av god deltagelse ved valg til alle demokratisk valgte nivåer.

Komiteen viser til at et flertall i valglovutvalget i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg fremmer tilsvarende forslag. Oppfølgingen av dette utvalgets forslag til endringer i valgloven vil imidlertid ikke komme til behandling i Stortinget før i 2023, og vil således ikke kunne gjelde for valg før tidligst fra 2025. Forslagsstillernes intensjon med å fremme endringen allerede nå er at den skal kunne gjøres gjeldende for valget i 2023.

Komiteen merker seg at valglovutvalgets flertall, i likhet med forslagsstillerne, spesielt peker på at ungdom i den aldersgruppen en slik endring gjelder, i sin hverdag berøres av de vedtak som gjøres både i kommuner og fylker, og at det derfor er naturlig at denne gruppen får anledning til å påvirke hvem som skal være med på å ta avgjørelsene. Valglovutvalgets mindretall peker på at det er prinsipielt riktig at stemmerettsalder samsvarer med myndighetsalder.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, viser til at demokrati handler om at innbyggerne via stemmeretten bestemmer over samfunnet. Det er et gode for demokratiet at flest mulig tar del i det, siden det bidrar til bedre politiske beslutninger og større legitimitet hos innbyggerne. Flertallet mener derfor at man må ha en klar prinsipiell begrunnelse for å nekte noen stemmerett.

Flertallet vil peke på at valgdeltagelsen ved lokalvalg er lavere enn ved stortingsvalg. Det er forståelig, men samtidig svært uheldig. Flertallet vil understreke at beslutninger som tas av lokalpolitikere, ofte har en mye mer direkte innvirkning på folks liv, enten det gjelder barnehagetilbud, helsehjelpen man kan forvente å få hvis man blir syk, eller utvikling av områder for å skape gode bomiljøer og ta vare på natur og grøntområder i nabolaget.

Flertallet er av den mening at det kommunale tilbudet er særdeles viktig for barn og unge. Alle som går på skole, har glede av lokalpolitikere som prioriterer å ansette de beste lærerne, sørger for høy kvalitet på skolebygg og bidrar til at alle som vokser opp i Norge, skal ha like muligheter til å lykkes i livet.

Derfor mener flertallet at det er rett og rimelig at de eldste elevene – de som påvirkes mest av de prioriteringene og vedtakene kommunestyrene fatter – får være med på å bestemme hvem som skal representere dem, og hvem de tror er best egnet til å tale deres sak når budsjettene for neste år skal vedtas.

I dag er det mange som ikke har stemmerett i lokalvalg før de er ferdige med videregående skole og har flyttet hjemmefra. Flertallet merker seg at terskelen for å delta i et lokalvalg kan være høyere om man ikke er så godt kjent på det nye hjemstedet, enn den hadde vært

om det gjaldt kommunen man har opplevd på nært hold gjennom barndom og ungdomsår.

Flertallet viser til at ny forskning dessuten viser at det å senke stemmerettsalderen til 16 år kan bidra til å øke valgdeltagelsen på sikt. Denne forskningen viser at ved å få muligheten til å påvirke lokaldemokratiet gjennom stemmeseddelen får unge en viktig demokratiopplæring som gjør det mer sannsynlig at de vil delta i demokratiet også senere i livet.

Flertallet viser videre til en forsøksordning med stemmerett for 16-åringer som ble gjennomført i 20 norske kommuner i 2015, der det viste seg at også flere unge ble valgt inn i kommunestyrene som følge av at 16-åringer fikk stemme.

Flertallet mener at å senke stemmerettsalderen i lokalvalg kan bidra både til økt valgdeltagelse og til at flere unge kommer inn i lokalpolitikken.

Flertallet viser til kunnskapen som finnes rundt 16- og 17-åringers politiske modenhet, og mener denne viser at de er tilstrekkelig modne til å få stemmerett.

Flertallet vil også vise til at man som 16-åring gis betydelig innflytelse og rett til å bestemme over sitt eget liv. Flertallet viser til at 16-åringer regnes som modne nok til å ta valg med stor betydning for dem selv og deres videre liv, som at de er helserettslig myndige, de velger videregående utdanningsvei, og de kan melde seg inn og ut av organisasjoner og tros- og livssynsamfunn og derfor velge politisk og religiøst ståsted. I tillegg holdes en som 16-åring ansvarlig for de valgene man tar, ved at man har passert den strafferettslige lavalder. Gjennom grunnskolen har de også fått tilstrekkelig grunnleggende opplæring.

Flertallet mener derfor det ikke er grunn til at 16- og 17-åringer ikke skal få stemme ved kommune- og fylkestingsvalg. Flertallet vil derfor styrke og utvide demokratiet ved å la 16- og 17-åringer få stemmerett ved kommune- og fylkestingsvalg.

Flertallet mener det nå er riktig tidspunkt for å gjennomføre en slik utvidelse av demokratiet. Over store deler av verden er demokratiske samfunn under angrep fra antidemokratiske bevegelser. Fra 2008 til 2018 ble antallet fulldemokratiske land ifølge The Economists demokratiindeks redusert fra 30 til 19 land. Denne negative utviklingen kan kun stoppes gjennom å sikre en sterk demokratisk beredskap. Denne skapes best gjennom at innbyggerne i samfunnet får et sterkt forhold og eierskap til det demokratiske samfunnet. Stemmeretten og ytringsfriheten er de viktigste elementene for å sikre nettopp dette. Flertallet mener Stortinget nå har anledning til å styrke demokratiet og den demokratiske beredskapen og samtidig sende et sterkt signal på vegne av demokratiet.

På denne bakgrunn fremmer flertallet følgende forslag:

«Vedtak til lov
om endringer i valgloven

I

I lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) gjøres følgende endring: § 2-2 skal lyde:

§ 2-2 *Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg*

(1) Norske statsborgere som har fylt 16 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg hvis de er eller har vært folkerregistrert som bosatt i Norge.

(2) Personer som ikke er norske statsborgere, har stemmerett hvis de har fylt 16 år innen utgangen av valgåret og oppfyller ett av følgende vilkår:

- a) De har vært folkerregistrert som bosatt i Norge de 3 siste årene før valgdagen.
- b) De er statsborgere i et annet nordisk land og har blitt folkerregistrert som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret.

(3) For å få stemme må velgeren være innført i manntallet i en kommune på valgdagen.

II

Loven trer i kraft straks.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet er enige med mindretallet i valglovutvalget, som påpeker sammenhengen mellom stemmerettsalder og valgbarhetsalder. Disse medlemmer vil derfor ikke støtte å senke stemmerettsalderen til 16 år. Disse medlemmer vil likevel understreke viktigheten av å legge til rette for at de unge i denne aldersgruppen blir engasjert og hørt i saker som gjelder deres hverdag, og mener partiene aktivt må involvere ungdom, gjerne gjennom ungdomspartiene, i sin politikktutvikling. Dette er også en viktig rekrutteringsarena for fremtidens folkevalgte.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det ikke er historisk eller internasjonal dekning for å oppstille et krav om at stemmerettsalder og valgbarhetsalder må være den samme. Disse medlemmer mener spørsmålet om å senke valgbarheten til 16 år bør vurderes nærmere i fremtiden, etter at man har senket stemmeretten til 16 år og høstet erfaringene fra en slik utvidelse av demokratiet. Disse medlemmer ønsker derfor ikke å senke valgbarhetsalderen nå.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«§ 3-3 første og andre ledd skal lyde:

(1) Valgbar til fylkestinget og pliktig til å ta imot valg er alle som

- har stemmerett ved valget

- har fylt 18 år innen utgangen av valgåret
- står innført i folkeregisteret som bosatt i en av kommunene i fylket på valgdagen
- ikke er utelukket eller fritatt.

(2) Valgbar til kommunestyret og pliktig til å ta imot valg er alle som

- har stemmerett ved valget
- har fylt 18 år innen utgangen av valgåret
- står innført i folkeregisteret som bosatt i kommunen på valgdagen
- ikke er utelukket eller fritatt.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 1

«§ 3-3 første ledd og andre ledd skal lyde:

(1) Valgbar til fylkestinget og pliktig til å ta imot valg er alle som

- har stemmerett ved valget
- har fylt 18 år innen utgangen av valgåret
- står innført i folkeregisteret som bosatt i en av kommunene i fylket på valgdagen
- ikke er utelukket eller fritatt.

(2) Valgbar til kommunestyret og pliktig til å ta imot valg er alle som

- har stemmerett ved valget
- har fylt 18 år innen utgangen av valgåret
- står innført i folkeregisteret som bosatt i kommunen på valgdagen
- ikke er utelukket eller fritatt.»

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i valgloven

I

I lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) gjøres følgende endring:

§ 2-2 skal lyde:

§ 2-2 *Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg*

(1) Norske statsborgere som har fylt 16 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg hvis de er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge.

(2) Personer som ikke er norske statsborgere, har stemmerett hvis de har fylt 16 år innen utgangen av valgåret og oppfyller ett av følgende vilkår:

- a) De har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de 3 siste årene før valgdagen.
- b) De er statsborgere i et annet nordisk land og har blitt folkeregistrert som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret.
 - (3) For å få stemme må velgeren være innført i manntallet i en kommune på valgdagen.

II

Loven trer i kraft straks.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 24. mai 2022

Peter Frølich

leder

Svein Harberg

ordfører